
Kampen mot tobakk må intensiveres

FRA FORENINGEN

HANS PETTER AARSETH

president

I NOU 2000: 16 *Tobakksindustriens erstatningsansvar* gis en samlet fremstilling av hvordan tobakksindustrien bevisst har manipulert både produkter og marked for å sikre seg nye brukere. Den tidligere presidenten i British Medical Association, Sir Alexander Macara karakteriserte virksomheten som kriminell.

Tobakksindustri er ikke bare big business, det er BIG, BIG BUSINESS. I Europa bruker EU omkring 50 milliarder kroner per år for å støtte tobakksprodusenter. I USA er tobakksdyrking den sjette største landbruksvirksomheten. Tobakksindustrien i USA bruker nærmere 50 milliarder kroner i året til reklame, sponsoravtaler og andre former for produktfremmende tiltak som i stor utstrekning retter seg mot ungdom. Den norske stat tar i år inn nærmere 9 milliarder kroner i tobakksavgifter. I lys av disse tallene må det være tillatt å spørre om politikerne virkelig ønsker å redusere tobakksbruken.

Norske politiske partier har, med ett hederlig unntak, ikke arbeid mot tobakk i sine partiprogrammer. Selv om det de siste årene har vært en gledelig økning i bevilgningene til arbeidet mot tobakk, er det fortsatt langt fra Verdens helseorganisasjons anbefaling om å anvende 1 % av avgiftsinntektene til tobakksforebyggende arbeid.

Men det er ikke bare et spørsmål om penger, det er også et spørsmål om holdninger. Norge har vært kjent som et foregangsland i restriktive tiltak mot tobakk. Vi var tidlig ute med reklameforbud og vi har en streng røykelov. Likevel får vi ikke til det de fleste andre europeiske land får til: en stadig reduksjon i antall dagligrøykere. En grunn kan være at det skapes et inntrykk av at reglene vi lager bare er «liksomregler». Forbudet mot salg av tobakksvarer til ungdom under 18 år er ikke-fungerende. Røykelovens strenge krav til ren luft i blant annet restauranter må oppfattes som en spøk. Ikke gjennomføres det kontroller og selv åpenbare brudd møtes ikke med reaksjoner. De som krampaktig forsøker å latterliggjøre de strenge bestemmelsene, får et altfor lett spill. Legeforeningen støtter fortsatt et forslag om å innføre konsesjon for salg av tobakk. Det ville gi mulighet for sanksjoner som svir økonomisk. Hva om restauranter som ikke tilfredsstiller krav til luftkvalitet, mister skjenkebevillingen?

Nå vet vi imidlertid at restriktive tiltak alene ikke fører oss til målet. Økte bevilgninger fra Stortinget de siste tre årene har åpnet for flere andre virkemidler rettet mot både ungdom som ikke har begynt å røyke og mot etablerte røykere. Begge deler er like viktig, ikke minst fordi etablerte røykere vil være viktige rollebærere for ungdom. I 1990-årene har det vært en sterk økning i amerikanske filmer der hovedpersonen røyker. Kan man antyde at det er mer enn en tilfeldighet at de fleste Hollywood-heltene røyker, i hvert fall på lerretet?

Hva kan Legeforeningen bidra med? Det ser ut til at norske leger har tatt konsekvensen av tobakkens skadevirkninger for sin egen del. Fortsatt er imidlertid ca. 10 % av landets leger dagligrøykere, og en atskillig høyere andel er såkalte selskapsrøykere. Kanskje tiden er inne til å reflektere litt over hva slags signaler man gir ved selskapsrøyking? Står man til troende overfor egne barn og barnas venner? De fleste som røyker tok sin første røyk på fest. Da vet man ikke hvem som blir huket av nikotinen og hvor fort det går.

Nylige undersøkelser har avdekket at legene bare i noen grad er opptatt av pasienters røykevaner. En av grunnene til det kan være at vi regner med at folk i dag er kjent med tobakkens skadevirkninger og ikke trenger formaninger. Dessverre er ikke det riktig. Fortsatt er det altfor mange som ikke vil ha eller som aktivt fortrenger kunnskap om tobakkens potensielle virkninger. En annen viktig grunn til at leger i mindre grad enn tidligere spør om pasienters tobakksvaner, er at vi i Norge ikke har et godt nok organisert apparat for å hjelpe røykere som ønsker å slutte. All erfaring tilsier at det er ikke nok å levere ut nikotinpreparater på apoteket. Det kreves i tillegg systematisk oppfølging over tid.

Allmennlegene har fått et dataredskap som er et praktisk hjelpemiddel i deres arbeid vis-à-vis den enkelte pasient. Vi har også fått en egen takst som kan brukes overfor pasienter som har tobakksrelatert sykdom. Primærforebygging dekkes imidlertid ikke av folketrygden. Derfor bør allmennlegen ha et sted å henvise røykere som ønsker hjelp til å slutte.

Publisert: 10. september 2000. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 5. september 2026.